2019-112

Archeologienota Kester Bruneaustraat

Programma van Maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

25-9-2019

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden te Kester Bruneaustraat (provincie Vlaams-Brabant), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 3000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het terrein, 3132m² groot, heeft een bijna rechthoekige vorm en is ten zuiden van de Bruneaustraat gelegen. Het is quasi volledig in gebruik als landbouwgrond en helt af van noord naar zuid. In de noordoostelijke hoek van het plangebied wordt een deel van de tuin die hoort tot de woning Bruneaustraat 120 ook opgenomen bij de projectzone. Deze tuin bestaat uit gras, met errond een haag, enkele struiken en een boom. Het plangebied is onbebouwd.

Het plangebied is gelegen iets ten westen van de huidige, kleine dorpskern van Kester. Het is minstens sinds 1745-1748 (Villaretkaart) onbebouwd en in gebruik als landbouwgebied. De Bruneaustraat was op dat moment reeds aanwezig, langs de straat zijn er slechts enkele verspreide woningen/hoeves. Tot minstens eerste helft 20ste eeuw bleef de situatie van het plangebied en de omgeving ongewijzigd. Op de topografische kaarten van 1891 en 1924 is evenwel een anomalie te zien; er lijkt ter hoogte van het plangebied een uitgraving te zijn geweest langsheen de straat, afgaande op de symbolen die op de kaarten zijn gebruikt. Dit is echter een hypothese, hierover zijn geen nadere gegevens voorhanden. Ook is de projectie van het plangebied op de kaarten niet 100% accuraat. Op de luchtfoto van 1971 is de woning net ten noordwesten van het plangebied aanwezig, alsook de huidige tuin die net in het plangebied valt; de foto is echter te onduidelijk om na te gaan of de tuin dan ook als tuin in gebruik was, of bebouwd was. De luchtfoto van 1979-1990 lijkt een klein gebouwtje te suggereren, maar is opnieuw onduidelijk. Vanaf de luchtfoto van 2000-2003 is de huidige situatie zichtbaar. In ieder geval lijken er sinds midden 18de eeuw geen grootschalige verstoringen plaatsgevonden te hebben op het plangebied, hoewel de gegevens op de topografische kaarten van 1891 en 1924 tonen dat er mogelijk in die periode wel activiteit was op of nabij het terrein. Het terrein daalt van het noordwesten naar het zuidoosten en is gelegen bijna aan de voet van een zuidoostelijke uitloper van de Kesterheuvel (tot +110m TAW, ten noordwesten van het plangebied), niet ver van de Zuunbeek. Deze zijrivier van de Zenne bevindt zich zo'n 300 à 350m ten zuiden van het plangebied. Het terrein kent een hoge erosiegraad. De bodemkaart geeft aan dat er hier een droge leembodem met textuur B horizont aanwezig is. Archeologisch gezien heeft het plangebied een zeer interessante ligging: net ten zuiden van de Romeinse vicus van Kester, die volledig als archeologische site beschermd is. De vicus ontstond langs de weg Asse-Bavay, aan het kruispunt met de weg Tongeren-Cassel. Deze vicus hoort volgens de huidige stand van het onderzoek tot de best bewaarde Romeinse vici van Vlaanderen. Geen enkele tot nu toe bekende vicus in Vlaanderen is echter voldoende onderzocht om een volledig inzicht te krijgen in dit type nederzetting en de rol die ze speelden voor onder meer de omliggende villae en boerderijen. Goed bewaarde voorbeelden zoals deze vicus zijn zeldzaam en hebben dan ook een uiterst belangrijke archeologische en wetenschappelijke waarde. Het bodemarchief van de vicus in Kester bevat waardevolle informatie over alle aspecten van het leven in een vicus in de Romeinse tijd, die enkel via archeologisch

onderzoek kan ontsloten worden. Het type van deze vicus, een lijnvormige agglomeratie met grafvelden en mogelijk heiligdom op het kruispunt van minstens twee belangrijke Romeinse wegen, is zeer representatief voor Vlaanderen. Het plangebied bevindt zich op amper 150m ten zuiden van de veronderstelde grens van de vicus. Binnen de afbakening van de vicus zijn diverse CAI-Locaties aangegeven, die voornamelijk wijzen op het Romeinse verleden ervan. Ook zijn enkele lithische artefacten uit de steentijden gekend als losse vondst, enkele muntvondsten uit de late ijzertijd, laatmiddeleeuwse vondsten, alsook restanten van 20ste-eeuwse loopgraven. De CAI Locaties beperken zich echter niet tot de grenzen van de vicus, ook daarbuiten zijn meerdere sites gekend, waaronder een Romeins grafveld iets ten westen van het plangebied, en een villa uit de midden-Romeinse tijd iets ten oosten. Bij diverse veldprospecties rond de vicus kwam voornamelijk Romeins materiaal aan het licht. Er kan aan het terrein een hoge archeologische verwachting gegeven worden. Deze verwachting behelst dan voornamelijk sites met grondsporen uit de Romeinse periode. Er zijn geen aanwijzingen dat het terrein een verhoogd potentieel heeft voor in situ bewaarde steentijd artefactensites. Een recent proefsleuvenonderzoek uitgevoerd op een gelijkaardig terrein iets ten noordwesten van het plangebied, verderop de heuvel en net binnen de vicus, toonde de aanwezigheid van een colluviumpakket waaronder zich Romeinse sporen bevonden. Bovenaan de helling werden geen sporen vastgesteld en was ook geen colluvium aanwezig, mogelijk is er hier sprake van erosie. Er werden bij dit onderzoek geen aanwijzingen gevonden voor in situ bewaring van steentijd artefactensites, dit kan doorgetrokken worden naar het plangebied.

Het plangebied wordt verkaveld in 6 bouwloten voor halfopen bebouwing. De loten komen in 1 lijn te liggen en worden georiënteerd op de Bruneaustraat. Er wordt geen nieuwe wegenis aangelegd. De bouwzones meten maximaal 7 bij 17m. Vooraan, achteraan en opzij van de bouwzones wordt er ruimte voorzien voor ‘koeren en tuinen’. Er zullen aanzienlijke grondwerken plaatsvinden op het plangebied: het bouwrijp maken van de percelen, bodemingrepen voor aanleg van nutsleidingen en -voorzieningen, funderingswerken, het optrekken van woningen, aanleg van tuinen en verhardingen. Ook het werfverkeer zal zijn invloed hebben op de ondergrond.

Het plangebied kent een hoge archeologische verwachting voor voornamelijk Romeinse sites, maar op basis van enkel het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet met zekerheid aangetoond worden. Heel mogelijk hebben er eind 19de-begin 20ste eeuw verstoringen plaatsgevonden op het terrein, maar dit is niet met zekerheid te zeggen en ook de aard ervan is niet te bepalen op basis van de cartografische gegevens. De geplande werken zijn van die aard dat eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd wordt. Er dient bijgevolg verder vooronderzoek te gebeuren. Verder vooronderzoek kan nuttige kennis bijbrengen over de ontwikkeling van het plangebied, dat zich net ten zuiden van de vicus van Kester bevindt. Dit verder vooronderzoek dient te gebeuren in uitgesteld traject, aangezien de verkaveling pas ontwikkeld wordt onder opschortende voorwaarde van het verkrijgen van een vergunning.

Het verder vooronderzoek bestaat uit een proefsleuvenonderzoek. De modaliteiten van het verder vooronderzoek worden hieronder behandeld.

2. Administratieve gegevens en afbakening

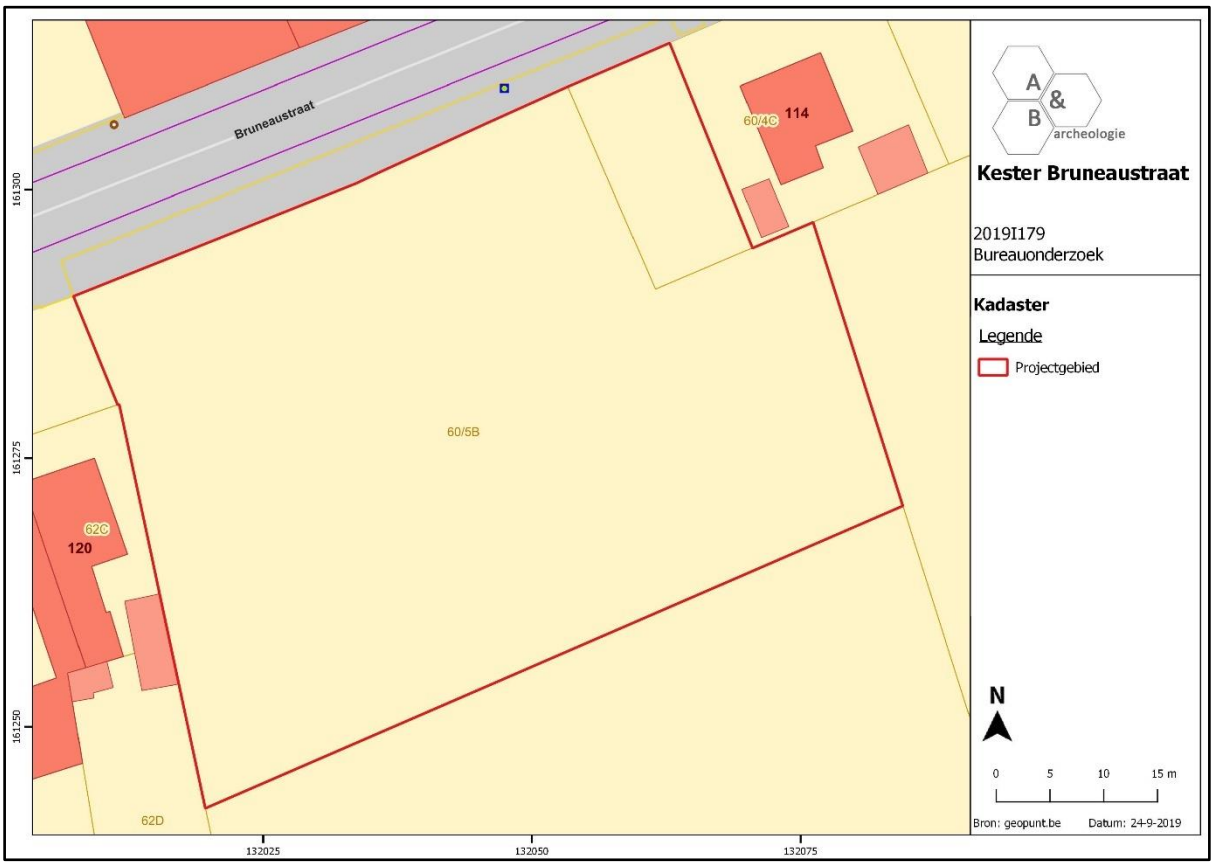
Locatiegegevens: Vlaams-Brabant, Kester (Gooik), Bruneaustraat

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 131999,66 en Y: 161249,99; X: 132122,18 en Y: 161316,74

Oppervlakte plangebied: 3132m²

Kadastergegevens: Gooik, afdeling 3 Kester, sectie C, percelen 60/5B en 60/4C (partim)

Het plangebied komt volledig in aanmerking voor verder vooronderzoek.

Figuur 1 Plangebied aangeduid op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

3. Vraagstelling

Het doel van het onderzoek is het achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de verdere ontwikkeling van het projectgebied. Daarnaast kan ook de verstoringsgraad in kaart gebracht worden. Hieronder worden enkele specifieke, niet limitatieve, onderzoeksvragen weergegeven.

- Zijn er archeologische sporen aanwezig? Welke spoorcategorieën komen voor?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en behoren ze tot één of meerdere periodes?
- Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten of aanwijzingen voor andere functionele eigenschappen?
- Zijn de sporen te linken aan de aanwezigheid van de Romeinse vicus?
- Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap? Hoe is de bodemopbouw?
- Kan een archeologische site uitgesloten worden?
- Wat is de graad van verstoring binnen het plangebied? Hebben er uitgravingen plaatsgevonden zoals wordt gesuggereerd op de topografische kaarten van de eind 19de-begin 20ste eeuw?
- Is een vervolgonderzoek noodzakelijk, en zo ja, wat is de afbakening en aan welke modaliteiten (strategie, onderzoeksvragen) moet dit voldoen?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

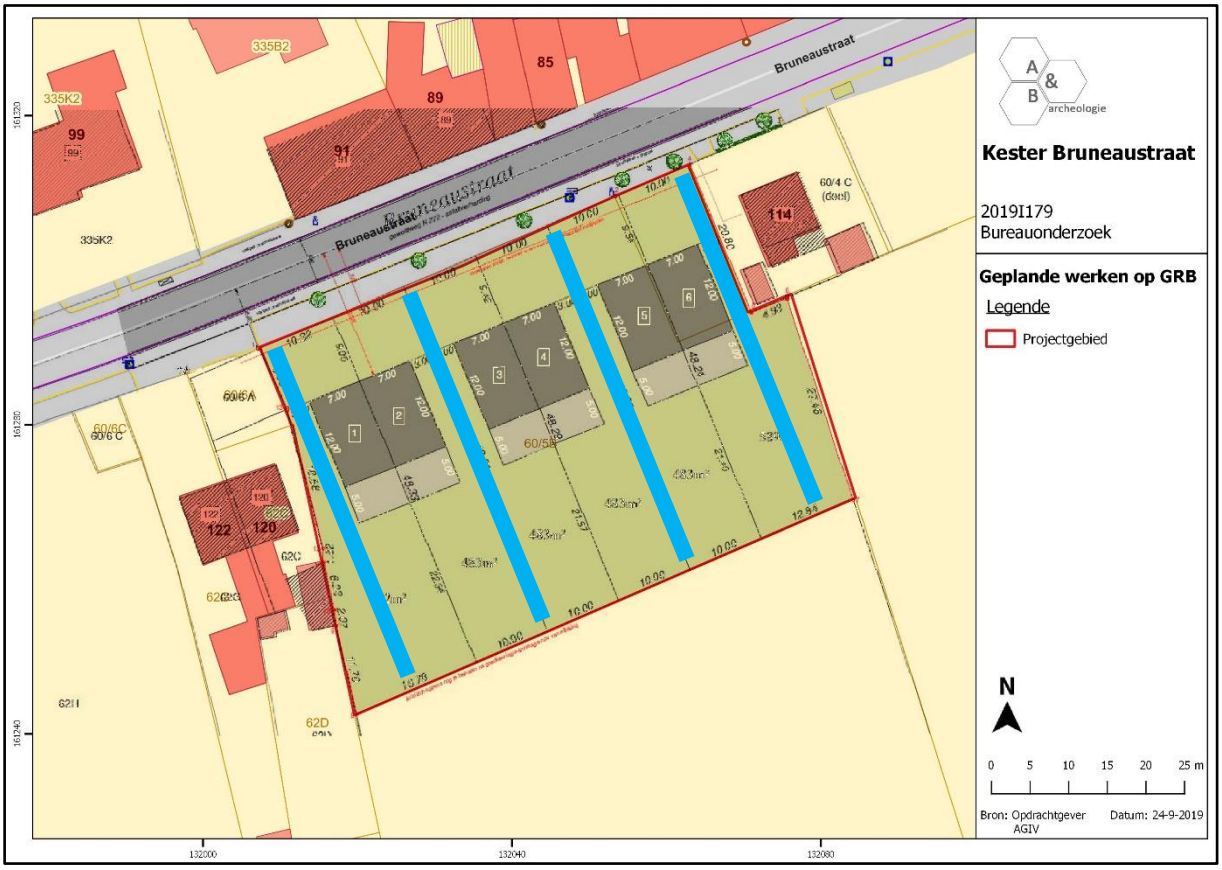
Uit het verslag van resultaten kwam naar voor dat verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven de meest aangewezen methode is om het plangebied te onderzoeken. De afbakening van het onderzoeksgebied is te vinden op de boven- en onderstaande figuren. De voorziene onderzoeksmethode moet niet uitgevoerd worden indien de geplande werken alsnog niet zullen plaatsvinden.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hieronder beschreven methode dient te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

Teneinde na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied, dient gebruik gemaakt van de inplanting van parallelle, ononderbroken proefsleuven. De sleuven worden met een noord-zuid oriëntatie aangelegd, zodat de helling goed in kaart kan worden gebracht. **De huizenblokken worden vermeden met de sleuven.** Aangezien deze blokken 14m breed zijn, zal de afstand van middelpunt tot middelpunt tussen de sleuven net iets groter zijn dan 15m. De spreiding van de sleuven zoals voorgesteld op figuur 2, die dus rekening houdt met de huizenblokken, is echter voldoende om het plangebied op een goede manier te kunnen onderzoeken. Voor de uitgraving wordt gebruik maakt van een niet-getande graafbak. De sleuven zijn 1,80 tot 2m breed. Daarnaast worden extra volg-, dwarssleuven of kijkvensters aangelegd om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen. Deze worden vrij gekozen door de uitvoerende erkende archeoloog tijdens het veldonderzoek.

Er wordt 10%, oftewel ca. 313m², van de onderzoekbare oppervlakte opengelegd door middel van sleuven en 2,5%, oftewel ca. 78m², door middel van volg-, dwarssleuven of kijkvensters, zodat in totaal zo 12,5% oftewel ca. 391m² onderzocht wordt.

De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Het dichten gebeurt op zo'n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand de start van het veldwerk. Indien nodig worden kwetsbare sporen (bv. graven) afgedekt met waterdoorlatende doek.

Figuur 2 Indicatief sleuvenplan, aangeduid op de kadasterkaart waarop de geplande werken zijn geprojecteerd (bron: geopunt.be en initiatiefnemer).

5. Gewenste competenties

Het team voor het proefsleuvenonderzoek moet bestaan uit minstens 2 archeologen met minstens 40 werkdagen veldervaring met proefsleuvenonderzoek. Minstens 1 van deze archeologen dient ervaring te hebben met onderzoek van Romeinse sites. Minstens 1 van deze archeologen dient minstens 200 werkdagen ervaring te hebben met onderzoek op leemgronden.

6. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

De afstand van middelpunt tot middelpunt tussen de sleuven zal net iets groter zijn dan 15m, omdat rekening wordt gehouden met de huizenblokken. De spreiding van de sleuven zoals voorgesteld op het sleuvenplan is echter voldoende om het plangebied op een goede manier te kunnen onderzoeken.